

len kunde finde den Understøttelse for Forslaget, som forlanges fra Regulativets Side, og ei heller kunde vinde nogen Majoritet for det i Udvalget. Jeg har altsaa kun her Anledning til at udtale dette, for at forklare, fra hvilket Standpunkt jeg betragter denne Bestemmelse i § 5. Der er udtalt en meget stærk Dom mod dem, der ved denne Lov vilde forsøge at gjenføre et Princip, som skulde udøve nogen Indflydelse paa Afgjørelsen af Spørgsmaalet om Fæstevæsenet i dets Heelhed; men jeg kan dog virkelig ikke troe, at en saadan Fordømmelsesdom er saa aldeles motiveret (Hør!). Hele dette Spørgsmaal er dog ikke noget nyt; det har været Gjenstand for nøiagtig Droftelse paa flere Steder. Dertil kommer den Omstændighed, at det efter min Anskuelse er nødvendigt, at man ret snart kommer til alvorlig at forelægge sig Besvarelsen af dette Spørgsmaal. Efter min Formening er vort hele Fæstevæsen for Dieblisset uholdbart; Godseierne paa deres Side, siger man, ville nødigt sælge, og man siger, at Grunden dertil er den, at de ikke kunne faae nok for Godset; de tænke sig ind i Fremtiden og de drømme om, hvilke store Capitaler de muligviis kunne faae for Giendommene engang i Tiden, og derfor, siger man, ville de ikke sælge (Hør!). Jeg troer nu, at det er at sætte Sagen noget paa Spidsen; jeg mener derimod, at Sagen forholder sig saaledes, at de ikke ville sælge, uden at de for deres Giendom faae det, den for Dieblisset er værd, og, at de ikke ville dette, er vel naturligt. En anden Ting, som kan afholde Godseierne fra at sælge, er den Betragtning, at det ikke staaer aldeles klart for dem, om den Tid er kommen, da Salget af Godset absolut skal finde Sted; den Capital, som engang er sikket i Jordegods, ville de beholde sikket i Jordegods, saalænge det nogenlunde er muligt. Paa den anden Side med Hensyn til Fæsterne — det er idetmindste paa flere Steder Tilfældet, at disse være vel sangvinne Forhaabninger om de Fordele, der skulle tilflyde dem ved at blive Giere af Gaardene (Hør!) — de troe, at de kunne faae Gaardene for en mindre Priis (Hør!), end jeg virkelig troer, at de nogenstunde kunne vente at faae dem for. Det er vist, at Forholdet ikke er,

som det bør være, ligesom jeg heller ikke troer, at det saaledes bør vedblive længe. Man har sagt, at det, at tilstaae den sidst afdøde Fæsters Livsarvinger, en Dvotadeel af Fæstegaardens Værdi, vilde være at tage fra den Ene, hvad ham tilkom, og lægge til den Anden, hvad han ikke har nogenstidst Adkomst til. Ja, den Ting er soleklar, at, saasnart dette Spørgsmaal bliver forelagt Domstolene, saa kunne disse ikke afgjøre Sagen anderledes end derhen, at Fæstefamilierne ikke have den mindste Adkomst til at faae nogen Andeel i Fæstegodssets Salgs værdi. Men Det er, at en saadan Dom er retfærdig, og noget Andet, om ikke ogsaa en Lov er retfærdig, som gif ud paa at reformere dette Forhold, og da tilfod en saadan Andeel (Hør!). Jeg troer ganske vist, at det Standpunkt, hvorpaa man skal sætte sig, naar man, som Dommer, skal bedømme et Retsforhold efter de bestaaende Love, maa være meget forskjelligt fra det, hvorpaa man skal sætte sig, naar der er Spørgsmaal om for Lovgiveren at reformere et Retsforhold; og, naar man forelægger sig det Spørgsmaal, som her er opkastet, kan jeg ikke sige Andet, end at det af begge de paagældende Parter erkendes; det er, om jeg saa maa sige, overgaaet i deres Retsbeviisthed, nemlig, at Fæsterens Livsarvinger paa de større Godser have fortrinlig Afgang til at komme i Besiddelse af Gaardene (Hør! Hør!), og til at erholde disse Gaarde paa lempeligere Vilkaar end Fremmede. Noget anden Beregning have de ommeldte Godsejere heller ingenstunde gjort. Og, naar der vil blive Spørgsmaal om ved Lov at ordne Sagen saaledes, som den er overgaaet i Folkets Bevidsthed eller af Folket opfattes, da seer jeg ikke rettere, end at den Lovgivning vilde være uretfærdig, som aldeles vilde tilføje sætte hiin hos Folket uddannede Retsbevidsthed (Hør!), og som, vel at mærke, har uddannet sig under de hidtil bestaaende Love. Imidlertid er der for Tiden ikke Tale om at gienføre et saadant Forslag, som jeg havde ønsket at have kunnet stille; men jeg vilde dog ikke undlade at udtale dette i det Haab, at et saadant Forslag, naar Sagen til en anden Tid eller paa et andet Stadium kunde komme til Behandling, muligviis kunde vinde Bifald.